

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2447 เมื่อครั้งสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จเมืองโบราณศรีเทพ เมืองโบราณศรีเทพเป็นเมืองโบราณที่มีพัฒนาการมาจากยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ราว 1,500-1,700 ปีมาแล้วหรือประมาณพุทธศตวรรษที่ 8 ด้วยตำแหน่งตั้งอยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางของภูมิภาคประเทศไทย ซึ่งเป็นจุดเชื่อมโยงเครือข่ายของการแลกเปลี่ยนของทรัพยากรธรรมชาติ แร่ธาตุ และของป่าจึงนำพาผู้คนจากพื้นที่ส่วนต่างๆเข้ามาตั้งถิ่นฐาน เกิดการเลือกเอาวัฒนธรรมอินเดียในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 12 เข้ามาปรับใช้ส่งผลให้เกิดพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และศิลปกรรม ชุมชนโบราณแห่งนี้จึงพัฒนาขึ้นเป็นสังคมเมืองในวัฒนธรรมทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-16) และวัฒนธรรมเขมรโบราณ (พุทธศตวรรษที่ 16-18) เมืองโบราณศรีเทพดำรงความสำคัญต่อเนื่องราว 700 ปี จึงล่มสลายไปเมื่อราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18 คุณค่าความโดดเด่นอันเป็นสากลของเมืองโบราณศรีเทพนั้น ลำดับพัฒนาการในแต่ละช่วงสมัยแสดงออกถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนคุณค่าของมนุษย์ในเขตพื้นที่ศูนย์กลางของภูมิภาคตอนในของประเทศ ซึ่งมีลักษณะรูปแบบเป็นชุมชนหรือเมืองภายในที่มีความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม มีการพัฒนาด้านการเลือกสรรพื้นที่ตั้งของชุมชนหรือเมืองที่สามารถควบคุมหรือเชื่อมโยงเครือข่ายของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม หรือเส้นทางการค้าสมัยโบราณระหว่างพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงพื้นที่ทางตะวันออกและตะวันตกของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้านการออกแบบผังเมืองโบราณศรีเทพนั้นแสดงถึงภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของกลุ่มชนในลุ่มแม่น้ำป่าสักที่มีการจัดวางแผนผังให้เป็นเมืองในระดับนครอย่างมีระเบียบและสวยงาม เมืองโบราณศรีเทพเปรียบเสมือนรัฐกันชนระหว่างอาณาจักรเจนละ กับอาณาจักรทวารวดี ปรากฏหลักฐานการนับถือทั้งศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ รวมคติความเชื่อในการบูชาพระอาทิตย์หรือสุริยเทพซึ่งพบน้อยมากในประเทศไทย การสร้างงานศิลปกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนามีรูปแบบที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถขั้นสูงของช่างเมืองศรีเทพ ในการผสมผสานรูปแบบของศิลปกรรมภายนอกทั้งจากอินเดีย ศรีวิชัย ทวารวดี และเขมรโบราณ เข้าด้วยกันจนมีลักษณะทางศิลปกรรมที่มีเอกลักษณ์ ความงามและความลงตัวแบบสกุลช่างศรีเทพ (สำนักงานจังหวัดเพชรบูรณ์ , หน้า 7)

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เป็นโบราณสถานสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ อุทยานมีพื้นที่ครอบคลุมโบราณสถานในเมืองเก่าศรีเทพ ซึ่งเป็นเมืองโบราณที่อยู่ในท้องที่อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เดิมมีชื่อว่า "เมืองอภัยสาลี" ถูกค้นพบเมื่อสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จไปตรวจราชการมณฑลเพชรบูรณ์ และได้ทรงเรียกเมืองนี้เสียใหม่ว่า "เมืองศรีเทพ" เมื่อ พ.ศ. 2447-2448 เมืองโบราณศรีเทพนี้มีลักษณะเป็นเมืองซ้อนเมืองขนาดใหญ่ ที่ตั้งของเมืองอยู่ในชุมทาง ที่สามารถ

ติดต่อกับภาคอื่น ๆ ได้สะดวก สันนิษฐานว่ามีความสำคัญมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายต่อเนื่องจน ถึงวัฒนธรรมเขมรโบราณ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8 ถึง 18

เมืองศรีเทพอยู่ห่างจากตัวเมืองเพชรบูรณ์ประมาณ 107 กิโลเมตร ห่างจากอำเภวิเชียรบุรีประมาณ 25 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณสองพันไร่เศษ มีกำแพงเมืองที่ก่อด้วยดินล้อมรอบ และมีคูเมืองนอกกำแพง มีประตูเมืองทั้งสี่ทิศ ภายในเมืองมีปรางค์สมัยลพบุรีอยู่สององค์ เรียกว่า ปรางค์องค์พี่และปรางค์องค์น้อง ทางทิศเหนือนอกกำแพงเมืองออกไปมีสระน้ำสองแห่ง ชื่อสระแก้วและสระขวัญ ในสมัยก่อนเมืองศรีเทพต้องส่งส่วยน้ำจากสระทั้งสองนี้ เพื่อนำไปใช้ทำน้ำพิพัฒน์สัตยา เพราะถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ กรมศิลปากรได้ดำเนินการสำรวจ ขุดค้น ศึกษา และพัฒนาโบราณสถานและโบราณวัตถุในเมืองศรีเทพตั้งแต่ พ.ศ. 2521 ได้ทำการบูรณะและบำรุงรักษาสิ่งก่อสร้างให้มั่นคงถาวร และแบ่งพื้นที่สำคัญออกเป็นสองส่วน ได้แก่ เมืองใน และเมืองนอก เมืองในมีพื้นที่ประมาณ 1.87 ตารางกิโลเมตร (1,300 ไร่) ผังเมืองค่อนข้างกลม ภายในตัวเมืองมีภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลอนลูกคลื่น พบโบราณสถานกระจายตัวอยู่ 48 แห่ง ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู มีรูปแบบศิลปกรรมในวัฒนธรรมทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-16) และวัฒนธรรมเขมรโบราณ (พุทธศตวรรษที่ 16-18) โบราณสถานที่สำคัญ อาทิ เขาค้างใน ปรางค์ศรีเทพ และ ปรางค์สองพี่น้อง ตั้งอยู่เกือบกึ่งกลางเมืองค่อนข้างทางทิศตะวันตก นอกจากนี้ยังมีสระน้ำโบราณทั้งขนาดใหญ่ และเล็กอีกจำนวนกว่า 70 แห่ง เมืองนอก มีพื้นที่ประมาณ 2.83 ตารางกิโลเมตร (1,589 ไร่) ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเมืองใน ผังเมืองค่อนข้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามุมมน พบโบราณสถาน 64 แห่ง มีสระน้ำโบราณจำนวนมาก นอกคูเมืองกำแพงเมืองโบราณยังพบโบราณสถานอีก 50 แห่ง โบราณสถานที่สำคัญ อาทิ เขาค้างนอก ปรางค์ฤๅษี กลุ่มเขาค้างสระแก้ว และสระแก้ว และเขาลมอรัญ

ศาลเจ้าพ่อศรีเทพ

อยู่ห่างจากประตูทางเข้าเล็กน้อยทางด้านซ้ายมือ ศาลเจ้าพ่อศรีเทพไม่ใช่โบราณสถาน แต่เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านทั่วไป โดยทุกปีจะมีงานบวงสรวง ในราวเดือนกุมภาพันธ์ (ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3)

ปรางค์ศรีเทพ

เป็นสถาปัตยกรรมแบบศิลปะขอมหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ลักษณะของปรางค์สร้างด้วยอิฐและศิลาแลง ฐานล่างก่อด้วยศิลาแลงเป็นฐานบัวลูกฟัก แบบเดียวกับสถาปัตยกรรมเขมรทั่ว ๆ ไป เรือนธาตุก่อด้วยอิฐ ในการขุดค้นบริเวณนี้พบชิ้นส่วนทับหลังรูปลายสลักราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 ซึ่งน่าจะเป็นการสร้างเพิ่มหลังจากโบราณสถานเขาค้างใน ต่อมาประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 มีการพยายามจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใหม่แต่ไม่สำเร็จ โดยได้พบชิ้นส่วนทั้งกระจัดกระจาย

สระแก้วสระขวัญ

สระแก้วจะอยู่นอกเมืองไปทิศเหนือ ส่วนสระขวัญจะอยู่ในบริเวณเมืองส่วนนอก สระน้ำทั้งสองสระนี้มีน้ำขังตลอดปี และเชื่อกันว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ มีการนำน้ำทั้งสองสระนี้ไปทำน้ำพิพัฒน์สัตยา ตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน

โบราณสถานเขาค้างใน

เชื่อกันว่าเป็นที่เก็บอาวุธและทรัพย์สมบัติต่าง ๆ จึงเรียกว่า "เขาค้าง" การก่อสร้างประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-13 ผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ใช้ศิลาแลงเป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง ที่ฐานมีรูปปูนปั้นบุคคล และสัตว์ประดับเป็นศิลปะแบบทวารวดีมีลักษณะศิลปะแบบเดียวกับที่พบที่เมืองคูบัว โบราณสถานบ้านโคกไม้เดน จังหวัดนครสวรรค์ และวัดนครโกษา จังหวัดลพบุรี จะเห็นว่าเขาค้างในตั้งอยู่เกือบกลางเมือง ลักษณะทางผังเมืองจะคล้ายกับเมืองทวารวดีอื่น ๆ เช่น เมืองนครปฐมโบราณ เมืองคูบัวที่ราชบุรี และจากรายละเอียดปูนปั้นบุคคลหรือลวดลาย แบบเดียวกับที่พบที่เมืองคูล่ำ

ปราสาทสองพี่น้อง

ลักษณะเป็นปราสาท 2 องค์ ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงขนาดใหญ่ หันหน้าไปทางทิศตะวันตก เช่นเดียวกับปราสาทศรีเทพ มีประตูทางเข้าทางเดียวและจากการขุดแต่งทางโบราณคดี พบทับหลังที่มีจำหลักเป็นรูปพระอิศวรอุ้มนางปารพตี ประทับนั่งอยู่เหนือโคศุภราช ซึ่งลักษณะของทับหลังและเสาประดับกรอบประตูเป็นสิ่งกำหนดอายุของปราสาท ซึ่งอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 เป็นศิลปะขอมแบบบาปวนตอนครวัด และได้มีการสร้างปราสาทองค์เล็กเพิ่ม โดยพบร่องรอยการสร้างทับกำแพงแก้วที่ล้อมรอบปราสาทองค์ใหญ่ ซึ่งอยู่ใต้ปราสาทองค์เล็ก และยังมีการก่อปิดทางขึ้นโดยเสริมทางด้านหน้าให้ยื่นออกมา และก่อสร้างอาคารขนาดเล็กทางทิศเหนือเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ระหว่างองค์ปราสาททั้งสองแห่งคือปราสาทสองพี่น้อง และปราสาทศรีเทพจะมีกำแพงล้อมรอบ และมีอาคารปะรำพิธีขนาดเล็กกระจายอยู่ทั่วไป แสดงให้เห็นถึงลักษณะการวางผัง ในรูปของศาสนสถานศิลปะเขมรแบบเดียวกับที่พบในภาคอีสานของประเทศไทย

เขาค้างนอก

เป็นมหาสถูปที่พังชุดพบใน พ.ศ. 2555 มีลักษณะหลงเหลือเป็นฐานขนาดสูง 5 เมตร ก่อด้วยศิลาแลง

เขามอรัตน์และถ้ำ

เขามอรัตน์ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกนอกของเมืองโบราณศรีเทพห่างออกไปประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นภูเขาหินปูนขนาดใหญ่ที่มีรูปลักษณะเฉพาะเป็นที่ตั้งของถ้ำมอรัตน์ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นศาสนสถานที่ดัดแปลงจากถ้ำหินปูนธรรมชาติโดยพบประติมากรรมสลักนูนต่ำดังนี้พระพุทธรูปประทับยืนบนฐานดอกบัวปางแสดงธรรมพระโพธิสัตว์ พระพุทธรูปปางสมาธิ รวมทั้งหมด 11 องค์ ลักษณะของภาพแกะสลักนั้นคล้ายกับศิลปะเขมรแบบกำพงพระ คาดว่าสร้างตามคติความเชื่อในพุทธศาสนานิกายมหายาน เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 14

ช่วงพ.ศ. 2505 กรมศิลปากรได้รับแจ้งว่ามีการทำลายและขโมยชิ้นส่วนของพระพุทธรูปแกะสลักไปจากถ้ำ ได้แก่พระเศียรและพระหัตถ์ ภายหลังสืบทราบว่ายู่ภายใต้การครอบครองของนายจิม ทอมป์สัน หลังเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรได้เดินทางไปตรวจสอบก็พบว่าพระพุทธรูปจำหลักที่มีอยู่ถูกสกัดเอาเศียรและมือไปจนหาที่สมบูรณ์ไม่ได้ จึงเข้าแจ้งความต่อนายอำเภอวิเชียรบุรี สุดท้ายหลังการต่อรองและเข้าเจรจาท่อหลายครั้งนายทอมป์สันยินยอมคืนสมบัติรวม 28 ชิ้นแก่กรมศิลปากรหนึ่งในนั้นคือเศียรพระโพธิสัตว์ศรีอารยเมตไตรยซึ่งถูกโจรกรรมจากถ้ำเขามอรัตน์ต้องการอ้างอิงปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครอาคารหลุมขุดค้นทางโบราณคดีจัดแสดงโครงกระดูกมนุษย์และโครงกระดูกช้างที่ได้ขุดค้นทางโบราณคดีเมื่อ พ.ศ. 2531

โบราณสถานอื่น ๆ

นอกจากโบราณสถานหลักแล้วยังมีโบราณสถานย่อย ๆ กระจายอยู่ทั่วไป เช่น ทิศใต้ของเขาลังในพบโบสถ์ก่อด้วยศิลาแลง พบใบเสมาหินบริเวณใกล้หลุมขุดค้น และพบโบราณสถานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสมัยทวารวดี ซึ่งได้มีการก่อสร้างทับในระยะเวลาที่รับเอาศาสนาพราหมณ์เข้ามา จึงเห็นได้ว่าบริเวณเมืองชั้นในเดิมน่าจะเป็นเมืองแบบทวารวดีและมีการสร้างสถาปัตยกรรมเขมรในระยะหลังเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ทางทิศใต้ยังพบอาคารมณฑปแบบทวารวดีขนาดใหญ่ และมีการพยายามเปลี่ยนแปลงให้เป็นเทวาลัยประมาณต้นศตวรรษที่ 18 แต่ไม่สำเร็จ เช่นเดียวกับปราสาทศรีเทพ ([https://th.wikipedia.org/wiki/สืบค้นวันที่ 13 พฤศจิกายน 2564](https://th.wikipedia.org/wiki/สืบค้นวันที่_13_พฤศจิกายน_2564))

จังหวัดเพชรบูรณ์มีจุดที่ตั้งรอยต่อของภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคอีสานของประเทศไทย และยังเป็นบริเวณอนุทวีป อินโด-จีน่า ทางตะวันออกและ ฉาน-ไทย ทางตะวันตกมาปะทะกันจึงทำให้พื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์มีความพิเศษ มีความมหัศจรรย์ และมีความหลากหลายเกิดขึ้นอย่างมากมาย ทั้งในด้านวิถีชีวิตผู้คนและด้านปรากฏการณ์ธรรมชาติอันนำไปสู่แหล่งเรียนรู้และพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจังหวัดเพชรบูรณ์ได้มีนโยบายผลักดันให้เมืองโบราณศรีเทพเป็นมรดกโลก และมีขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มี 4 เส้นทางเชื่อมโยง 4 แหล่งมรดกโลกเข้าด้วยกันได้แก่ อยุธยา ศรีเทพ สุโขทัย และหลวงพระบางซึ่งทางจังหวัดเพชรบูรณ์จึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเมืองโบราณศรีเทพสู่มรดกโลก ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงได้รวบรวมข้อมูลสำคัญด้านประวัติของเมืองโบราณศรีเทพและศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคที่มีผลกระทบของชุมชนต่อการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกของอุทยานศรีเทพ เพื่อนำข้อศึกษาดังกล่าวมาทำเป็นแผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนอุทยานศรีเทพเป็นมรดกโลกและเป็นที่สถานที่ท่องเที่ยวให้กับประชาชนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมในพื้นที่ ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการขับเคลื่อนอุทยานศรีเทพขึ้นเป็นมรดกโลก
2. เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบต่อชุมชนในการขึ้นทะเบียนเมืองโบราณศรีเทพเป็นมรดกโลก
3. เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนอุทยานศรีเทพขึ้นเป็นมรดกโลก

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีสมมติฐานดังนี้ ยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนอุทยานศรีเทพให้เป็นมรดกโลกคือ การศึกษาผลกระทบต่อชุมชนและศึกษาประวัติศาสตร์ให้มีความถูกต้องแม่นยำมากที่สุดจึงจะนำไปสู่การขึ้นเป็นมรดกโลกได้

ขอบเขตการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเน้น แนวทางในการขับเคลื่อนอุทยานศรีเทพขึ้นเป็นมรดกโลก และปัญหาอุปสรรครวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น ในเขตพื้นที่อุทยานศรีเทพ ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยแบ่งเป็นขอบเขตด้านเนื้อหา และขอบเขตด้านระยะเวลาดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประวัติศาสตร์การก่อตั้งเมืองศรีเทพและแนวทางในการขับเคลื่อนอุทยานศรีเทพขึ้นเป็นมรดกโลก และปัญหาอุปสรรครวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น
2. ขอบเขตด้านระยะเวลา 1 มกราคม 2565 ถึงเดือน กันยายน 2565

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ยุทธศาสตร์ หมายถึง การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์โดยรวมของเพื่อการขับเคลื่อนอุทยานศรีเทพเป็นมรดกโลก
2. การขับเคลื่อน หมายถึง แนวทางในการวางแผนงานเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ
3. อุทยานศรีเทพ หมายถึง เมืองโบราณสถานในยุคสมัยทวารวดีในเขต ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
4. มรดกโลก หมายถึง พื้นที่หรือจุดหลัก (landmark) ที่ได้รับคัดเลือกจากยูเนสโก เพราะมีลักษณะสำคัญทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์
5. สมัยทวารวดี หมายถึง ชื่อที่นักวิชาการใช้ กำหนดเรียกยุคสมัยแรกเริ่มทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และประวัติศาสตร์ศิลปะของประเทศไทย มีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 - 16
6. วัฒนธรรมทวารวดี หมายถึง รูปแบบทางวัฒนธรรมที่คล้ายกันหรือสอดคล้องกันของแหล่งโบราณคดีในสมัยทวารวดี โดยพบหลักฐานหรือวัตถุทางวัฒนธรรมที่มีรูปแบบคล้ายกัน
7. สมัยเขมรโบราณ หรือ “สมัยลพบุรี” หมายถึง ชื่อที่นักวิชาการใช้เรียกช่วงเวลาที่วัฒนธรรมเขมรเผยแพร่อารยธรรมเข้ามาในดินแดนประเทศไทยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 - 18
8. วัฒนธรรมเขมร หมายถึง รูปแบบทางวัฒนธรรมที่คล้ายหรือสอดคล้องกันของแหล่งโบราณคดีในสมัยเขมรโบราณ สำหรับเมืองศรีเทพพบว่าการแพร่เข้ามาของวัฒนธรรมเขมรโบราณ 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 - 14 และช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 - 18

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบแนวทางในการขับเคลื่อนอุทยานศรีเทพขึ้นเป็นมรดกโลก
2. ทราบปัญหาและผลกระทบต่อชุมชนในการขึ้นทะเบียนเมืองโบราณศรีเทพเป็นมรดกโลก
3. ได้แนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนอุทยานศรีเทพขึ้นเป็นมรดกโลกเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมให้กับชุมชนและประเทศ